

Zpráva o stavu ústavního systému, státního zastupitelství a soudnictví

LEDEN — PROSINEC 2023

Ve zkratce

Jedním z důležitých témat tohoto monitorovacího období byl posun v projednávání novely zákona o státním zastupitelství, která do konce roku 2023 prošla Ústavně právním výborem Poslanecké sněmovny (v platnost vstoupila v březnu 2024). I přes drobné výhrady oproti původnímu znění lze návrh považovat za pozitivní posun. Novela přesněji vymezuje pravidla pro jmenování a odvolávání vedoucích státních zástupců, a navíc nebude jejich funkční období časově neomezené. Zavádí se i výběrová řízení a požadavky na odborné znalosti, profesní zkušenosti a morální vlastnosti vedoucích státních zástupců. Zákon stanoví důvody pro odvolání nejvyššího státního zástupce vládou a toto odvolání bude přezkoumatelné Nejvyšším správním soudem. V průběhu roku 2023 se ministr spravedlnosti opětovně pohyboval na hraně svých kompetencí ve vztahu k justici. Pokračují tak nežádoucí mocenské signály dovnitř justice. Nově zvolený

prezident Petr Pavel představuje v mnoha ohledech šanci na nastavení nových standardů, a to i ve vztahu k justici. Pozitivním příkladem je zavedení nového transparentnějšího způsobu výběru ústavních soudců. V některých oblastech přetrvává nedostatečná komunikace směrem k Senátu a netransparentnost v některých krocích ve vztahu k přidruženým organizacím. Kancelář prezidenta republiky tak posiluje nedůvěru; po éře prezidenta Zemana se od ní přitom očekává zásadní změna ve fungování a nastavení nových standardů. Klíčové proto bude sledovat, jak se prezidentu Pavlovi v této oblasti povede.

experti: JUDr. Adam Borgula; JUDr. Vojtěch Cepl ml.;
JUDr. Lukáš Lev Červinka; JUDr. Maxim Tomoszek, Ph.D.
koordinátoři pracovní skupiny: Mgr. Věnek Bonuš a Mgr. Pavlína Hojná

Hlavní zjištění

Výběr ústavních soudců by neměl vést k přílišné politizaci

Procesu výběru ústavních soudců hrozí riziko přílišné politizace po vzoru USA. V minulých zprávách jsme poukazovali na problém, kdy většinu Ústavního soudu (ÚS) jmenuje jeden prezident republiky v jednom období. Je to potenciálně rizikový prvek našeho systému. Pokud se v tomto modelu budou senátoři chovat jako v USA a vnímat roli soudců ÚS jako vyložené politickou, je to problém. V USA je sice proces (a samotný soud) silně politizovaný, ale ke jmenování soudců dochází jen jednou za mnoho let, takže jeden prezident a jeden Senát nemá možnost systém zásadně měnit. Kombinace amerického chápání jejich rolí a skutečnosti, že většinu soudců ÚS vybere prezident a Senát, může být pro náš demokratický systém potenciálně nebezpečná. I proto je potřeba, aby prezident i Senát dbali na názorovou pluralitu nominantů na ose levice-pravice, liberalismus-konzervatismus.

Jednací řád Poslanecké sněmovny je potřeba zreformovat

Ukazuje se, že jednací řád Poslanecké sněmovny potřebuje reformu. Zejména bychom se měli posunout od improvizované parlamentní kultury směrem ke kultuře usměrněné. Je smutné, že vládní koalice na tyto snahy rezignovala. I v kontextu obstrukcí by bylo žádoucí zahájit práce na reformě jednacího řádu; změny mohou začít platit od příštího volebního období. Reforma by měla být nadstranická a všeobecně akceptovaná, volební cyklus by na její znění neměl mít žádný vliv.

Netransparentnost některých kroků Kanceláře prezidenta republiky je nepřijatelná

Ačkoli zvolení nového prezidenta republiky představovalo šanci na „restart“ nejen samotného úřadu prezidenta, ale i jeho Kanceláře a přidružených organizací, kauzy ohledně pořádání honů pro sponzory předvolební kampaně Petra Pavla bez řádných smluv nebo pořádání komerčních akcí pro bývalé obchodní partnery kancléřky za ceny určené pro odborné konference, vrhají nepříjemné podezření, že se žádný „restart“ v tomto směru nekoná.

Ministr Blažek se dál pohybuje na hraně svých kompetencí ve vztahu k justici

V poslední Zprávě o stavu demokracie za druhou polovinu roku 2022 jsme upozorňovali na pochybné chování ministra spravedlnosti Pavla Blažka a tehdejšího prezidenta Miloše Zemana ve vztahu k justici. Ministr Blažek i přes výraznou veřejnou kritiku pokračuje v nepřijatelném vměšování do moci soudní. Velmi alarmující byl také postup ministra Blažka proti whistleblowerovi Janu Benýškovi v souvislosti s upozorněním na možnou korupci v oblasti zkoušek insolvenčních správců.

Doporučení expertů pro další období

1. Přijmout novelu zákona o státním zastupitelství a apelovat na její implementaci.
2. Posílit transparentnost Kanceláře prezidenta republiky ve vztahu k přidruženým organizacím (Lesní správa Lány, Správa Pražského hradu a Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž).
3. Vytvořit a veřejně zpřístupnit elektronickou databázi soudních rozhodnutí, což přispěje ke zmenšování dnes propastných rozdílů v judikatuře krajských soudů.

„Ústavní soudci jsou politické funkce a pokud se jejich nominace budou řešit veřejně, dochází nevyhnutelně k bulvarizaci. Opačný model je řešit to tiše v zákulisí a netransparentně, což je za mne daleko horší.“

— Vojtěch Cepl

„Ministerstvo spravedlnosti jako odborný garant agendy whistleblowingu a ochrany oznamovatelů musí jít samo příkladem. Postup ministerstva proti Janu Benýškovi je zcela nepřijatelný a škodí celé společnosti.“

— Maxim Tomoszek

Positivní trendy

- Novela zákona o státním zastupitelství prošla Ústavně právním výborem Poslanecké sněmovny.
- Byla posílena transparentnost výběru soudců Ústavního soudu a k procesu proběhla i veřejná diskuze.
- Zkvalitnil se senátní proces projednávání nominantů na ústavní soudce, který zvýšil zájem veřejnosti o toto téma.

Negativní trendy

- Stále nedošlo ke změně problematického způsobu obsazování pozic vedoucích státních zástupců (krajští a vrchní státní zástupci). V této souvislosti sledujeme novelu o státním zastupitelství, která se zabývá i otázkou výběrových řízení na soudech.
- Přetrvává nedostačující ohodnocení středního personálu na soudech a státních zastupitelstvích – osoby jsou trvale podhodnocené a to i ve vztahu k jiným pozicím v rámci státní správy. Odpovědnost, kterou tito zaměstnanci nesou, neodpovídá jejich ohodnocení a je tak ohrožen i výkon působnosti soudní moci.
- Nejvyšší soud nemá ambici sjednocovat judikaturu. Existují propastné rozdíly v judikatuře krajských soudů.